

Wensen en grenzen in de laatste levensfase

Marieke Dijkzeul, huisarts,
kaderarts palliatieve zorg,
scen arts

Vragen aan u

Ik ben nu bijna 23 jaar huisarts in Apeldoorn en voer de laatste paar jaar meer levenseindegesprekken dan in alle jaren daarvoor bij elkaar.

Vaak is dat met vaak relatief gezonde mensen van 60 tot 75 jaar die alvast dingen willen regelen.

Voordat we vanavond gaan beginnen:

Met welke vragen bent u hier gekomen?

Wensen duidelijk maken

- Het slechtste nieuws eerst: hoe u uiteindelijk gaat sterven, kunt u helaas niet regelen.
- U kunt wel uw wensen kenbaar maken, zowel in het traject ervoor als in de laatste levensfase.
- Het is belangrijk dat u nadenkt over wat u wel en niet zou willen in de herfst dagen van uw leven. Ook omdat de herfst zich soms onaangenaam vroeg en onverwacht aan kan dienen.
- Ook voor uw dierbaren om u heen en de dokters die u (juist wel of juist niet) gaan behandelen, is het fijn om te weten wat u wilt. En het op papier te zetten.

Welke wensen/grenzen dan?

- Veel mensen denken alleen aan een euthanasie wens (daar kom ik later op terug)
- In een eerdere fase zijn er al allerlei andere keuzes te maken:
 1. Wel of niet gereanimeerd worden
 2. Wel of niet in een ziekenhuis opgenomen worden
 3. Wel of niet op de intensieve care opgenomen worden
 4. Wel of niet beademd worden
 5. Wel of niet bloedtransfusie/sondevoeding
 6. Wel of niet diagnostiek doen (foto, bloedonderzoek)

Maar wanneer dan wel/niet?

- Er is geen vast moment te bepalen om bijvoorbeeld niet te reanimeren, er zijn vooral veel overwegingen die tot een keuze leiden.
- Is iemand van 85 nog heel vitaal? Is iemand van 60 al heel kwetsbaar door vele chronische ziektes? Hoe groot is de kans dat een reanimatie succesvol is? Is het een IC opname kortdurend na een operatie of na een lang ziekbed en verdere achteruitgang. Maakt diagnostiek het verschil in beleid of in comfort?

De dokter en de notaris

- Bij de notaris leg je juridisch zaken vast: wie mag er iets over je zeggen als je het zelf niet meer kan. Wie mag er over je geld beschikken als je dat zelf niet meer kan.
- De notaris schrijft alles op, de notaris heeft verder geen invloed op de uitvoering van uw wensen met betrekking tot bijvoorbeeld euthanasie.
- Bij uw huisarts kunt u praten over wat u wel en niet wil als u ziek wordt en achteruitgaat. Mocht u eventueel euthanasie willen, dan kunt u dat ook met uw huisarts bespreken. Uw huisarts kan u helaas nooit beloven dat u ook euthanasie gaat krijgen, omdat dat aan wettelijke regels gebonden is en van tevoren niet bekend is of u daaraan gaat voldoen.

Aan het einde van het leven

- U kunt nog steeds gewoon dood gaan. Zonder sedatie, zonder euthanasie.
- Alle klachten die u krijgt door uw ziekte of ouderdom, kunnen door uw huisarts of specialist behandeld worden.
- Als er in de laatste fase van het leven toch sprake wordt van ondraaglijk lijden, dan zijn er twee opties:
 1. Palliatieve sedatie
 2. Euthanasie

Palliatieve sedatie

- Bij ondraaglijk lijden wat niet op een andere manier draaglijk gemaakt kan worden.
- Kan dezelfde dag nog ingezet worden.
- Levensverwachting moet korter dan twee weken zijn.
- Uw bewustzijn wordt verlaagd totdat u comfortabel bent.
- Soms kan het enige tijd duren voordat dat goed is. Ieder persoon reageert anders.
- Het natuurlijk overlijden wordt afgewacht, dit proces kan niet meer versneld worden. Dit duurt verschillend van een paar uur, paar dagen, zelden langer dan een week.

Euthanasie

- Er moet sprake zijn van ondraaglijk lijden, wat niet meer op een andere manier draaglijk te maken is.
- Het verzoek moet bij herhaling en met vol bewustzijn gedaan zijn. U moet ter zake wilsbekwaam zijn.
- Een scen arts moet u bezoeken om vast te stellen of u aan de wettelijke zorgvuldigheidscriteria voldoet.
- Daarna kan een datum en tijd afgesproken worden.
- Dat is ook het moment dat u overlijdt.
- De dood mag niet door uw huisarts vastgesteld worden, daar komt een ggd arts voor.
- Over het algemeen gaan hier een paar dagen overheen.

Vragen?

- Link voor de wilsverklaring en de euthanasieverklaring:
- <https://palliaweb.nl/getmedia/5d04ed25-a95c-426c-982f-2f0b036858fe/Wilsverklaring-regio-A-Z.pdf>
- <https://palliaweb.nl/getmedia/90e4bc77-80eb-43c1-a148-6c7235783ec9/Euthanasieverklaring-regio-A-Z.pdf>